

Dobrośława Rurańska - ilustratorka. Laureatka Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla studentów uczelni artystycznych.

Grupa wiekowa: 10-12 lat

Liczba uczestników: 12 osób

Czas trwania: 60-90 min

Cele: zapoznanie dzieci z pojęciami ekslibrisu, matrycy i odbitki, rozwinięcie warsztatu plastycznego, stworzenie przez dzieci własnego ekslibrisu, poznanie narzędzi i materiałów plastycznych.

Materiały:

- rzutnik, ekran i laptop potrzebne do prezentacji przykładowych ekslibrisów. Można je zastąpić wydrukowanymi reprodukcjami przykładowych grafik (pobierz [TUTAJ](#)),
- pianki plastyczne w arkuszach A4 (można podzielić je na mniejsze arkusze, bo docelowo ekslibrisy będą miały format A6) – 12 sztuk,
- tektura 3-5 mm format A6 – 12 sztuk (można kupić jeden duży arkusz i podzielić na mniejsze formaty),
- klej Wikol (można kupić większy pojemnik i wydzielić, każdemu dziecku mniejszą ilość),
- pojemniki na klej – 12 sztuk (sprawdzą się nawet nakrętki z butelek po napojach),
- pędzle do nakładania kleju – 12 sztuk,
- farby akrylowe – czarny, biały, zielony, czerwony, żółty, niebieski + opcjonalnie metaliczny np. miedziany (farby nie potrzeba dużo do wykonania odbitki, dzieci mogą mieszać różne kolory w celu uzyskania innych barw, mogą też eksperymentować z nakładaniem farby na matrycę i obserwować różne efekty) – wystarczą tubki 250 ml,
- gąbki do nakładania farby na matrycę – 12 sztuk (jeśli dzieci dostaną duże gąbki, mogą je pociąć na mniejsze, tak żeby każdy kolor nakładać osobnym kawałkiem),
- nożyczki do wycinania pianki – 12 sztuk,
- kartki papieru do odbijania ekslibrisów – ryza papieru do drukarek min. 90 gram (dzieci mogą wykonywać odbitki próbne, eksperymentować z kolorami),
- papierowe talerzyki do nakładania i mieszania farb – 12 sztuk,
- papier pakowy lub folia malarska do zabezpieczenia stołów,
- ołówki do szkicowania – 12 sztuk,
- lusterko.

KSIĘGOZNAK, CZYLI EKSLIBRIS
Pomysłodawca: Dobrośława Rurańska

Reprodukcje przykładowych ekslibrisów:

autor: nieznan

autor: Edward Grabowski

Podstawa programowa:

Rozwój wiedzy z zakresu historii sztuki. Wprowadzenie zagadnień z zakresu pojęć matryca i odbitka. Doskonalenie różnorodnych technik plastycznych.

Organizacja sali:

Dzieci będą pracowały indywidualnie, przy stołach. Najlepiej mniejsze stoliki połączyć w jeden duży i zabezpieczyć go papierem lub folią. Każdy powinien mieć miejsce do siedzenia i swobodnych ruchów oraz rozłożenia swoich narzędzi i odbitek. Dzieci będą też korzystały ze wspólnych materiałów takich jak farby. Dobrze, żeby sala miała łatwy dostęp do umywalki, zlewu, żeby móc umyć pędzle z kleju a gąbki z farby.

Przed zajęciami:

- pobierz [TUTAJ](#) reprodukcje przykładowych ekslibrisów,
- przygotuj komputer, rzutnik i ekran, lub wydrukuj reprodukcja na papierze,
- przygotuj materiały z listy, tektury przytnij do formatu A6, opcjonalnie przytnij też pianki do formatu A6, rozdziel materiały, ale na razie nie wyciskaj farb na talerzyki; będą one potrzebne dopiero w drugim etapie warsztatów po przygotowaniu matryc,
- połącz stoły i zabezpiecz je przed zabrudzeniem.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Matryca – ogólne określenie formy do wykonywania kopii. W druku (zarówno w grafice warsztatowej, jak i poligrafii) – forma służąca m.in. do powielania odbitek.

Odbitka graficzna, rycina – efekt procesu drukowania, wykonany z matrycy (formy drukowej, płyty graficznej, negatywu).

Inicjał – pierwsza litera rozpoczynająca rozdział, najczęściej ozdobna lub skrótowy zapis imienia i nazwiska ograniczony do pierwszych liter.

Księgoznak, czyli ekslibris – samo słowo *ex libris* oznacza dosłownie z *książek*. Ekslibris to mała, zadrukowana karteczka przytwierdzona do wewnętrznej strony okładki książki, najczęściej odbitka graficzna. Jej prostszą formą jest pieczętka, którą odbija się na wewnętrznej stronie okładki wierzchniej książki bądź na stronie tytułowej. Ekslibris jest więc swoistym znakiem własności książki i wskazuje na jej konkretnego właściciela. W ekslibrisie zamieszcza się zwykle imię i nazwisko autora / nazwę instytucji lub inicjały właściciela oraz znak graficzny. Dawniej w skład ekslibrisu wchodziła też drobna sentencja. Znak ten miał:

- być gwarantem niezagubienia książki,
- - przypominać osobie pożyczającej wolumin od właściciela o jego zwrocie,
- - być elementem dekoracyjnym,
- - być symbolem dumy z posiadania bogatego księgozbioru.

Ekslibris jest bardzo osobistym wydrukiem bądź pieczęcią. Warto zastanowić się na etapie projektowania kim jest adresat i jakie informacje o nim mogą znaleźć swoje odbicie w znaku umieszczonym w ekslibrisie, czy jakiego kroju liter użyć. Ekslibris powinien bowiem być odbiciem właściciela. Niektórzy nazywają go nawet odbiciem duszy.

Źródło: <http://www.stampler.pl/porady,ekslibris-jako-artystyczna-pieczatka>

Przebieg zajęć:

Zajęcia rozpocznij od prezentacji dotyczącej ekslibrisu. Zapytaj, czy ktoś wie czym jest ekslibris, grafika, matryca i odbitka. Możesz też zapytać, czy ktoś zna jakieś warsztatowe techniki graficzne. Omów pokrótce czym jest ekslibris, jednocześnie pokazując przykłady graficzne z załącznika. Prezentując grafiki podkreśl, że nie są one realistycznym portretem, ale metaforą. Warto, aby dzieci skupiły się na cechach charakterystycznych, atrybutach lub hobby.

Podczas prezentowania wybranych ekslibrisów zwróć uwagę na zastosowanie liter w grafikach. Zaznacz, że dzieci mogą zastosować proste liternictwo, ale ze względu na ograniczony czas i trudność opracowania liter w materiale lepiej, żeby były to inicjały. Zapytaj czy ktoś wie co to inicjał i wyjaśnij to pojęcie. Uczestnicy mogą w swoich ekslibrisach skupić się na wykonaniu jedynie ozdobnego inicjału, litery.

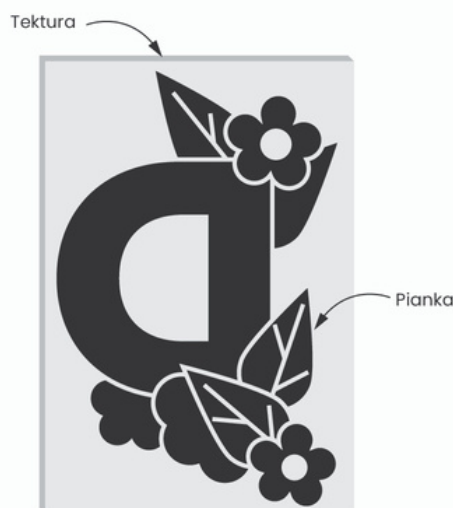
Przydziel każdemu dziecku jego własne stanowisko. Wyjaśnij, że najpierw będą wykonywać matrycę. Mogą na kartach A4 wykonać szkice. WAŻNE: zaznacz, że odbitki będą z matrycy powstawać w odbiciu lustrzanym, to co jest na matrycy po prawej na odbitce będzie po lewej stronie. Szczególnie muszą na to zwrócić uwagę, jeśli chcą zastosować litery. Matryca będzie powstawała z wycinania kształtów nożyczkami w piance i przyklejania ich na tekturę za pomocą kleju. Klej należy nakładać na piankę pędzlem. Można zachęcić dzieci, aby tworzone matryce przykładały do lusterka, aby sprawdzić jak będzie wyglądać odbitka. Na tworzenie matryc dzieci powinny przeznaczyć ok. 40 minut.

Po wykonaniu matryc rozdaj dzieciom talerzyki i gąbki, zachęć do wyboru palety kolorów, jaką chcą zastosować na odbitce. Dzieci mogą same nakładać wybrane farby na talerzyki. Nie muszą wykorzystać wszystkich kolorów, ale mogą stworzyć swoje mieszając te dostępne.

WAŻNE: Zaznacz, że nie potrzebują dużo farby, aby wykonać odbitkę, lepiej jeśli zaczną od nakładania niedużej ilości i ewentualnie będą ją stopniowo zwiększać. Zachęć do eksperymentowania z łączeniem kolorów, zasugeruj nakładanie farby tak, żeby tworzyły gradienty i inne przejścia kolorystyczne. Łatwo uzyskać ten efekt nakładając farbę gąbką. Podkreśl, aby dzieci nakładały różne kolory różnymi gąbkami, jeśli chcą uzyskać czyste barwy.

Aby wykonać dobrą odbitkę należy płasko przyłożyć matrycę pokrytą farbą na kartkę i przyprasować równomiernie ręką. **WAŻNE:** aby matryca się nie przesuwała. Po wykonaniu jednej odbitki można na nowo nałożyć farbę lub wykonać jeszcze kilka odbitek tak, aby pozbyć się nadmiaru farby i nałożyć inne kolory. Dzieci mogą również eksperymentować i odbijać matrycę kilka razy na jednej odbitce, aby uzyskać efekty przesunięcia i nawarstwianie się kolorów. **WAŻNE:** przy takich zabiegach warto, aby odbitki wykonane na początku przeschły. Dzieci powinny mieć ok. 30 minut na wykonywanie odbitek.

Po zakończeniu prac podziękuj za udział w warsztatach. Omów krótko prace, pochwal uczestników za niestandardowe rozwiązania. Wyróżnij najlepsze twoim zdaniem odbitki, każdego z uczestników. Zachęć ich do dalszych eksperymentów i rozwijania wiedzy z zakresu historii sztuki.

Matryca

Odbitki na papierze